

RMK. I. 1435.

2. péld.

Teljes

ISTEN AJÁNDEKÁVAL VALÓ
KERESKEDES.

Avagy

ENEKEK ENEKENEK
MAGYARAZATTYA,
az ÚRTUL adatott ajándék-

nak mértéke szerént.

Melly nagyobb részént

774

Az Isteni tudományban mé-
lyen forgott kegyes Ferfiúnak; *DEODA-
TUS JÁNOSNAK*, a' Szent Könyv-
re Olasz nyelven tölt értelmes jedzésből
vétettetett: és azon nyelvből, közönséges
haszonért Magyarra fordittatott, a' szókra
szabattatott; sok helyeken pénig a' Ver-
sekre tölt *Praxissal* meg-bővítettett;

DEBRECZENI K. JÁNOS, JESUS CHRISTUSNAK
megtatlati SZOLGAJA és a' DEBRECZENI TRACTUSBAN
lévő Sz. Társaságnak SENIORA által.

Luc. 19. 13. *Kereskedjétek míg meg jóvótk:*

DEBRECZENBEN,

Nyomtattatott, KASSAI PÁL által, MDC. XCIII.

kájában hűségessefien forgolodo, és sok ké-
sztetekben forgo szolgálomnak, és Tiszteletes
Atyámfiainak.

Szinte úgy:

Tiszteletes és kegyességgel fennlő FERFIUNAK,

KECSKEMETI JÁNOS

U R A M N A K,

A' KÖRÖSI SZ. GYŰLEKEZETNEK
hűséges Lelki Pásztorának: A' Környé-
béli Ecclesiákban lévő Christus Jesus Szolgainak te-
rény és vigyázó SENIOR ANAK, az Urban
jóakaro Atyámfiainak.

Hasonloképpen:

A' KECSKEMETI szép hírű R E F O R-
MATA Ecclesiának, belső és külső ORALLO-

I N A K;

Előszór:

SZALONTAI ISTVAN

U R A M N A K,

Azon Ecclesiának hűséges Angyalának, a'
Christusban kedves Atyámfiainak.

Az után:

Amazoknak, ez előtt egy néhány eszten-
dőkkel kedves és kegyes halgatoimnak, igen jó, s' még
csa' maradványokban-is dicsiretes emlékezetre méltó
GAZDAIMNAK, és hűséges FAUTORIMNAK.

Az Atya Istenül kegyelme, áldást, békeségét, és a'
Sz. Léleknek vigasztalását és erősítését kívánom a'
Jesus Christus által:

Nemzetes

Nemzetes Uraim, és Christus-
ban kedves Atyámfiai: A' ki a' ke-
serüből, edest; a' gonoszból, jót;
a' büntetésből és átokból, áldást
tud ki-hozni, a' mennyei Szent Isten az,

Mivel az ő tudománya és bölcsesége,
mindeneknek bölcsége felett való bölcseség
és tudomány. A' melly im ezekből retzik-
meg: 1. Mert végére mehetetlen; meg-
foghatatlan, és számlálhatatlan, Psal. 147.
5. Ezért mondgya Sz. Pál is nagy csudál-
kozással, Rom. 11. 33. *Oh Isten bölcseségé-
nek és tudományának mélységes gazdagsága,
melly igen meg tudhatatlanok az ő iteleti, és
végére mehetetlenek az ő utai!*

II. Mert a' bölcsesség teremtetlen Isten-
ben, és az ő Mindenható erejével (kinél
semmi nints lehetetlen, Jer 32. 17. Luc 1.
37.) edgyütt jár a' dolognak lehetséges
voltában: Mivel a' mennyre ki terjed az ő
bölcsesége a' dolgoknak értelmében és tu-
dásában: szinte annyira az ő hatalma, a-

[a 3]

vagy

vagy Mindenható ereje, azokra való elég-
ségben. Hogy a' bölcsesség teremtetlen
legyen Istenben, meg mutattya ezt, az ő
MAGATUL VALÓSÁGA, melyet, a'
JEHOVAI nevezet igen szépen ki-fejez. A'
mint hogy valóságát mástúl nem vőtte: úgy
bölcsességét-is; mert Istenben, az ő tulaj-
donsági, magátúl, valósággal nem külö-
böznek. A' minémű azért maga az Isten,
olyanok az ő tulajdonsági-is. Ha azért,
Isten magátúl való avagy teremtetlen, úgy
bölcsessége-is. Nem is kissebbül, meg e'
bölcsesség Istenben: mert Isten, magában
változhatatlan. Valamint ő Felsege vál-
tozhatatlan, Pfal. 102. 28: úgy az ő bölce-
sége-is. Ehez képest, meg nem kissebbedik,
sem aláb nem száll.

III. Mert a' holott az emberi elme, okos-
ság, és bölcsesség, semmi utat, modot, nem
lát és nem talál, a' dolognak meg lételére
és véghez menetelére: ott is az Isteni rudo-
mány, és bölcsesség, jól láttya, és az esz-
közők előtte forognak, mellyek által a' dol-
log véghez megyen és meg-lészen. Hogy
a' Veres tengerhez ére az Izraél, Exod 14.
a' Si-

a' Sidok, semmi utat, modot, nem látnak
vala az ő szabadulásokban, mint Mofes el-
len tött zugolodásokban jelentik. Mert e-
elől, a' tenger vala, oldalaslág a' nagy he-
gyek, utánnok a' Pharahonak minden hada,
Sem elől, sem hátra, sem oldalaslág nem
szaladhatnak. De Isten ott-is, a' szabadu-
lásra való utat jól tudá, tudni - illik:
hogy a' Vetes tengernek kétfélé kellene
szakadni és válni, és az Izraélnek azon kel-
lene által menni. Mellyet, véghez-is vive
Isten, v. 22. 23. 24. 30. Dávid-is, mikor
Saul Királytúl, és az ő népétúl környül vé-
tettet vala, 1 Sam. 23. 26. nem láttya vala,
a' szabadulásnak uttyát és modgyát, Pfal,
142. 5. De Isten, akkor-is látá és tudá, mel-
lyen, szabadulást-is ada nékie, v. 27. 28.
Ilyen módon, ma-is munkálkodik az ővé-
inek szabadulásokban, 2 Petr. 2. 9.

IV. Mert ellenkező okok által-is tud mű-
kálkodni: Mivel két ellékező dolgoknak, el-
lékező természeteket, szépé egyben tud gya-
békéltetni, és meg édgyeztetni, hogy aka-
rattya véghez mennyé. A' tűz a' vízzel, és a'
víz a' tűzzel, természet szerint annyira ellen-
keznek;

keznek; hogy-ha edgyik; a' másikat meggyózi, el-rontya. De e' kettő között, olyan szép *sympatit*, meg edgyezest, szerzett régenten Isten, hogy edgyik a' másiknak nem ártot; hanem a' tűz a' vizett, mint a' sirt, ugyan fel-nyalogarta, 1 Reg. 18. 48. Azt szokta ember nyalogatni, a' mi előtte kedves, és szája izint vagyon; de a' mit gyűlöl szájából is ki-póki: Ígyha Isten egyben bekélelt, és egyetértést nem szerzett volna. a' víz és a' tűz között, ilyen kedveséggel fel nem nyalta volna, a' tűz, a' vizet, és természet ellen, ilyen szelidséggel nem fogta volna. A' Christus, mikor amaz vakon születetnek szeméit meg-nyitá; és szeme világát meg-adá, Joh. 9. ellenkező ok által munkálkodék e' dologban: mert fárt csinálta nyálából a' földre pókvén, és ázzal kené meg, a' vakon születetnek szeméit v. 7. és 11. és ilyen módon gyógyitá-meg. Maga a' fár, természet szerént, vakitáfra való volna inkább, mint szem-gyógyitáfra; Így munkálkodék Isten, a' valtságának dologban-is ellenkező ok által: mert életet nem az életből, hanem a' halálból hozá ki

és vilá

és világosságot, főtetsegből szerze, 2 Cor. 4. 6.

Az első teremtésnek munkájában-is megláthatni ezt: mert Istē a' dolgoknak valóságát, nem a' valóságból; hanem semmiből adá, Hebr. 11. 3. A' fejtse, a' vasnak nehézsége miatt, a' vízben alá ülne inkább, mint fenn uszna; de természete ellen, azt cselekedé Isten, hogy a' vizen fenn uszna, mint valami könnyű dolog, 2 Reg. 6. 6.

Ezek az okokon kívül, a' példák-is előnkben adgyák, és világositattyák, az e' lől fel-tött dolgokat.

1. *Hogy Isten a' keserűből édesít tud ki hozni*, így világosodik: Mikoron Jácobnak az ő Fiai, a' Josephnek ruháját véreessen haza viven be-mutatták volna, valoban keserű vala neki: mert gyászban öltözvén sok ideig sirattya vala, és ezt mondgya vala: *Sirván megyek az én fiamhoz a' koporsóban*; Gen. 37. 34. 35. De idő jártában Isten édeséget hozá ki belőlle, mert midőn meghallotta volna Jácob, hogy az ő Fia Joseph él, és Egyiptomban második Királyságra emeltetett volna Istentől, ugyan meg-éle-

[b]

de;

de, Gen. 45. 27. Es így, az ő elebbe keferü ége, meg-vidámito, s' meg elefzt edessegre változék. Azért monda: *Elővekkem, hogy az en Fiam el, el megyek es meg látom ütet, minek előtte meg-halnek, v. 28.*

Mardocheusnak, és a' Sidoknak, kik e terjedtenek vala Assverus Kiralynak Országában, és birodalmában, felette keferü vala: hogy Hámánnak gonosz gondolatry és álnok practicája által, el adattatanak e el árúttatanak volna, és halálra, s' el-veztetésre ítéltetnenek volna, Esther. 4. 1. 3. e 7. 4. De e' keferü méregből-is, Isten édes fer tuda ki-hozni; midőn Hámánnak álnok Practikáját el bontá, és magára fordítá, cap. 7. 10. és a' Sidokat az el-szánt, s' el-vegezte gonosztúl, haláltúl és veszedelemtúl meg szabadítá. cap. 8. 10. 11. 16. és cap. 9. 5. 16. 21.

II. *Hogy Isten a' gonoszból jót tud ki-hozni, így világosodik:* Midőn Josephet bátyját az ő édes Attyának keferüségére, és szivnek csak nem meg-emeftő bánattyár minden igaz Atyafiui indulat nélkül, a' Madiánitaknak idegen földre el adták voln igen nagy gonosz vala, Gen. 37. 28.

Idő jártában, Isten jót hozá ki belőlle. Josephre nézve: Uri méltoságot. Jácobra és a' Jacob cselédire nézve: életben való megmaradást és táplálodást, az éhségnek idején, Gen. 45. 5. 6. 7. Azért monda Joseph-is az ő Attyának halála után, midőn Attyafiaiit biztatná és vigasztalná, Gen. 50. 20. *Ti gondoltatok volt gonoszt en felöllem; de Isten tudta azt jora fordítani, hogy cselekednek úgy, a' mint mostan vagyon, hogy sok népét tartana meg életben*

Mikor Dávid Saultól, minden igaz ok nélkül üldözternek és nyomorgattatnék gonoszvala; De hogy ez által Isten megalazá, s' utánna Királyi méltoságra emelé, jó vala, Psal. 119. 71.

III. *Hogy Isten a' büntetéstől es átokból áldást tud ki-hozni, így világosodik:* Mikoron Semei Dávidot, Jerusalemből ki-mentében szidalmazná és átkozná, idő szerént való büntetésül vala rajta, 2 Sam. 16. 7. 8. Minda-onáltal Isten azt, áldásul fordítá nékie: mert Isteni kegyelem és védelmezés szálla helyében Dávidnak, a' mint ezt magga is, eleve ki-mondott nagy reménségében

ben meg-jelenté, 2Sam. 16. 12. ezt mond-
ván: *Ne találom reá tekint az Úr nyomorúság-
ra, és jót ad még ma ennek az ó átkáért.*

Hogy Absolon is Országából ki kergete
büntetésül vala Dávidon, de áldásúl fordult
néki: mert ebbéli ügyéből, s' futásából
dicsősfégyes meg-szabadulást nyere, 2Sam
18. Mivel az Istenben el-rejtetet indulatra
és a' dolognak végére nézve, vala csak
Pena castigationis, non supplicii. Azaz: o-
storozásnak, nem erősz boszszú-állásnak
avagy kénzásnak büntetése. A' Babel Tor-
nyának éppitésekor, az egész föld nyelve-
nek Isten esztet veszté, és azt, meg-változ-
tatván, sok nyelvekkel meg-zavará, hogy
egymás beszédét meg ne értenék, Gen. 11.
7. 9. Ekkor, a' sok nyelveknek szerzése, és
egyten zavarása, büntetésül és átkúl esék
a' Babel Tornyanak éppitőin, és az embe-
reken; De az Új Testamentumban az Evan-
gelium alatt, áldást hozza ki Isten belőle
Midőn a' Christus Menyben fel-menetele-
után, az ő igérete szerént. Pünkösdi napján
a' Szent Lélek el-bocsáttatván tüzes nyel-
vek képeben, az Apostolokat külömb-kü-

lőmb-

lőmb-féle nyelveken valo szöllásra meg ta-
nitá: hogy az Istennek nagyságos dolgait,
tudniak szöllani és ki-beszélleni, külömb-
külőmb-féle nyelveken, a' Jerusalemben,
akkor sok népekből, nemzetségekből és
nyelvekből gyűlt sokaságnak, Aét 2. Mind-
penig az Evangeliumot, külömb-kü-
lőmb-féle nyelvek tudniak prädikállani, minek u-
tánna a' népek közé széllyel el-oszlanának.

Ugyan-is, nem kicsiny ajándéka és áldá-
sa Istennek az Evangelium alatt: Ha ki a'
Szent Írást, és abból, az Istennek Nagysá-
gos dolgait, s' a' mennyei tudománt, kü-
lőmb-kü-
lőmb-féle nyelveken értti, hirdeti:
és azokat értelemmel, tudománnal, vagy
szó beszéd által, vagy írás által, ki adhat-
tya. Szent Pál bizonság erre, ki a' külömb-
külőmb-féle nyelveken valo szöllást, és írás
magyarázást, az Istennek áldási, és a' Lé-
leknek ajándéki köziben számlállyá, 1Cor.
14. 1. 4. 13. 26. és 1Cor. 12. 10.

E' külömböző NYELVEKNEK érte-
seben, a' mi szegény NEMZETÜNKBEN
lévő Tanuló Iffiak között is, sokaknak I-
sten nagy mértékben részt adott, mind a'

[b 3]

mái

A J A N L O L E V E L.

mái napon, s' mind régenten, midőn Iffai
koromban sokakkal *Academia*knak laknám,
és némely nyelveknek tanulásában, érte-
seben magamat gyakorlanám. Mellynek
első fengéjét, még édes nevelő hazámban
el kezdettem vala. Midőn pedig az én Isten-
nemnek **ALDOTT GONDVISELESET**
hozzám, világosabban és bővebben meg-
tapasztaltam volna akkor, mikor idegen
Országban lévő *Academia*knak, ő **FELSE-
GE**, ama' boldog, nagy emlékezetű, és
Isten Anyaszentegyházának éppületire i-
gyekező, **NEMES, NEMZETES FERFI-
UNAK, KOLOS VARI SZAKACS MI-
HALY URAMNAK** költségével ki-küldö-
ne, az Isteni tudományban való bővebb ép-
ppületért, szorosabban rajta fogtam, hogy
könnyeb és hasznosabb épületem lehetne.

Látván azért, hogy **NEMZETEMNEK**
Dicsiretes Iffiai közzül, Sidó, Görög, An-
gliai és Belgiumi nyelven tudok, ugyan bok-
rosával ráláttatnak, kik, ezek által, édes
nevelő hazájoknak használhatnak: Fordí-
tottam erre elmémet, (amazokat is, a' men-
nyire lehetet el-nem mulatván,) hogy az
Olasz

A J A N L O L E V E L.

OLASZ nyelven kapdosnék, és abban, va-
lamennyire éppülnék, egyedül csak ama'
dicsiretes, nagy emlékezetű, s' tudosok
előtt nagy hírű; *Teologus* embernek, *Deoda-
tus* játnak, Olasz nyelven iratott, szép
jedzésekkel és Magyarázatokkal meg-éke-
sítettett Bibliájáért: Mellyet annakutánna,
az ő rövid, könnyű, gyönyörűséges; de
értelmes voltáért, az *Anglusok is*, az ő ma-
gok tulajdon nyelvekre fordítottanak; noha
egyebánt, a' magok nyelvén, bő, értel-
mes, és tudos magyarázatokkal tel-
tellyes fordítások vagyón a' szent Könyvre.
Erre pedig, leg első alkalmatosságot szol-
gáltatott, ama' híres Groningai *Academia*-
ban való lakásom, hová leg első fel-menete-
lemben léptem vala. Holott, midőn mind
publicè, s' mind *privatim*, ama' melly tudo-
mánnyal fénlő **NAGY Theologus**, **MARE-
SIUS SAMUEL**T halgatnám, vőttem e-
szemben, ez Olasz Bibliának gyakor forga-
tásából, és előtte lételeből, ennek becsül-
letes, kedves és hasznos voltát; mellyet,
még ott létémben, elmémben meg-jedzet-
tem. Annak utánna, ama' virágzó, és szép
emlé-

emlekezerű Lejda *Academiában* által meg-
vén, tudos *Professorok*, mind *Philosophusok*,
s' mind pedig *Theologusok* alatt, magama-
gyakorlottam, és időmnek edgyik része-
ott töltöttem-el. Az után; a' több *Acade-*
miakat is el járván, fordultam vizzfza *Fra-*
nkerában: holott meg-nyomulván, ho-
edgyik, s' hol másik tudos *Theologus* ha-
gattam, s' *Privatim*, egyebekkel hozzá-
jok-is jártam. Utollyára pedig, ama' se-
rény elméjű, és nagy tudományu *Walken-*
nier Jánoshoz, kinek boldog és dicirete-
emlekezete éllyen örökké! Midőn aze-
ennek-is, ezen Olasz Bibliához valo nagy-
szerelmét, *privatim* ezzel való éléséből,
szemben vöttem volna; annál inkább fe-
gerjesztettem, az Olasz nyelv tanulásána-
kévánására. Melly második és leg köze-
lebb valo alkalmatóságom volt; ezen val-
kapdosásra. Meg-erősítvén azért elme-
met e' dologban, és jó kívánságban: öf-
ve beszélgettem; ama' kegyes életű,
szép tudományu Iffiúval, Fel földi Vác-
Istvánna, (ki néhai időkben, a' Pataki na-
emlekezerű Scholának, Seniora volt,

vel, edgy *Collegiumot* tartotam, ezen meg-
emlitet *Professor* alatt, *Franekerában*,) hogy
társúl adná magát hozzám e' nyelvnek ta-
nulásában, a' ki, nagy készen és könnyen
réá hajla. Meg-tanálván azért mind a' ket-
ten, e' jámbor *Theologus*, titkon és alar-
tomban, (mivel másképpen az *Academia-*
nak törvénye szerént nem lehet vala, mert
nem *lingua* hanem *Theologia* *Professor* vol-
na,) jelentők itt ez arántvalo elménket és
kévánságunkat. Mellyet meg-értvén, gon-
dolkodoban esék; mindazonáltal, (nagy
indulattal lévén hozzánk, mint megszű-
földről valokhoz,) kegyes válaszfzal *resol-*
vala. Es kezét kérvén töllünk, okossan
meg-tanita mit cselekednének hozzá valo já-
rásunkban, és ennek, mindegyebek, s' mind
az Atyafiak elött valo el-titkolásában. Mi-
kor azért ennek tanulására, egy hétben,
csak két orákat adott volna, külömb napok
szerént, Isten segítségéből és áldásából,
annyira vitt bennünket kevés idők alatt,
hogy magunktulis eléb mozdulhattunk, e'
nyelvnek, értésében, *expositiojában*, és a'
Bibliára tött jedzéseknek fordításában.

Meg áldván azért bennünket, tülle el-bo
csatott, és íntett, hogy e' nyelvvel nemze
tünknek közönséges jóvára élénk. Mi
Istenünket dicsőítvén, és örülvén tülle
bucsuztunk, és neki meg-köszöntük nag
háládatossággal. Azonban, ugyan ott le
temben, kegyes Patronusomnak költsé
ujjonnan érkezett utánam; melyhez ké
pest, készítettem magamat Angliában val
menetelre: Annyival is inkább, hogy Olaf
Bibliát Belgiumban nem találtam. El-jut
ván azért *Londinumban*, fok keresésem utá
tanaltam, melynek Notáinak olvasásába
szorgalmatoskodtam, mind Angliában va
ló létemben, valami *Hybernussal* edgy szá
láfra szorulván; s' mind pedig onnan val
ki-jövetelem után, elébbbeni helyében *Fr
nêkérában*. El jövéen azért az idő, mely
ben, édes nevelő hazámban viszsza kellen
jűnöm, meg-indultam, és az Urnak gond
viseléséből, (melyre méltatlan voltam!) bö
dogúl, békével, és örömmel haza érkeztem.

Idejében pedig a' szent Ministeriumra hi
vattatván és Ordináltatván, az én Istenem
nek, az Egyházi Tisztben különb különb

féle helyeken szolgáltam, jó lelki esméret
tel, alazatossággal, néha késértetekkel
és könyv-hullatafokkal is; de jó előmene
tellet mind e' mái napiglan, az ő Felsége se
gedelme velem lévén. Melly szolgálatban;
e' nyelvnek hasznával élvén, ottan ottan
eszemben jutott, és elmémben forgott, a'
felül meg-ementet Kegyes *Theologus*nak Iste
nes intése, és Istenemhez való köteles tisz
tem, Lelkem esméreri-is, serkengetett és
ősztonőztetett e' gondolattúl: Hogy *Girá
val*, avagy *Talentummal*, kereskedő Szólga
volnék, ama' NAGY URNAK hivatala és
rendelése szerént. Hogy azért, mind lel
kem esméretinek, és tiszttemnek eleget ten
nék; s' mind pedig ennek a' kegyes ember
nek Istenes intéset el ne halgarnám; hanem
azt el-követvén, Nemzetemnek, s' az Ur
Dicsőőségének valamit használhatnék, e'
Girát, avagy *Talentumot* kereskedőre bo
csátám: mint az előtt, Istennek több
bennem lévő ajándékit, mellyekkel, már
ifjúi időmben a' szent Tisztben keresked
tem, éppittem, mint lelki éppítő, és fo
kakot támasztottam munkájokban; meg-

fel

emlekezvén arról: *Hogy az igaz Atyafi szeretettel buzgó embereké, a' meg-bólt tudosok munkájokban, holtok után meg-eleveníteni, örök emlékezetben hadni.* Ez iffiúi kereskedésben irtam vala ama' Kis *TRACTATUS*, melynek *Titulussa* *ÖRÖK ELETSENGEJENEK ERZESE.* mellyet, Nemzetes *BESZERMENYI MIHALY DEÁN* Uramnak *Dedicaltam* vala, mert Istenes kegyelme *promovealta* vala. Ugyan ekkor némelyeket ujjonnan rámasztottam, s' világra hoztam. Legelőször: *PAPAIP. IMRE KESKENT-ÜT* nevű könyve eleiben *DEDICATIONMAL.* Az után *SZATHMARI Ö. ISTVANT, TITKOK JELENESERE,* Belgiomi nyelvből fordított *MAGYARAZATINAR* kiadásával, s' szíves *DEDICALASAVAL* Harmadszor: *BAYLIOS LAJOST, PRAXIS* nevű Jeles könyvének (melly nem régen *Kolofváratt* ujjonnan nyomtattatott ki,) *DEDICALASAVAL* mellyet *KECSKEMETHI SOS JANOSNAK* kérésétől. Ennek czéllya, az *URAKNAK-URAKNAK*

A' na

A' napok el-mulvan, mostani meg-hajlott időmre és állapotomra esék, a' meg-ementett nyelvnek értésében le-lőtt ajándékkal való derék kereskedésem. Melyben, annyira való előmenetelt engedett Isten, hogy a' Salamon Enekeknek *ENEKERÜL* irt könyvét, a' reá tölt jedésekkel edgyütt, Szent Tisztémnek gyakorlásában, idő-közben, egyszer-is, mászför-is (noha fok zűrzavarok és változások között) Olasz nyelvből meg-fordítottam, a' magyarázatokat, a' szokra szabtam, és némely rövid *Praxiokkal* fel-ruháztam, s' meg-büvetettem. Mellyet, e' könyben mostan ki adok és közönségéssé teszek.

Illendő volt penig, hogy e' munkat, mostani első ki-jöveteliben kegyelmeteknek *dedicallym:*

1. Mert minekutánna tudtára és értésére lőtt volna kegyelmeteknek e' munkám, Istenes indulattyaából készen hajlott, hogy költségek által világ eleiben terjeszse, és ki-bocsássa.

2. Mert a' műnyei igafsághoz való hűség szereteté, e' nézettségnek fok változásában.

[63]

fiban-

sibá-is mind eddig meg-állott, és áthatatos
meg-maradott kegyelmek, noha nagyfo-
kan el-hanyatlottanak, meg-tántorodtak
és elhajlottanak.

3. Mert kegyelmek a' Jesus Christu
Jegyesének lelki baráti lévén ügyének baj-
nak kész forgatói; az igazságnak penig
az Isten dicsőségének terjedésének szive-
szomjuhozóji.

4. Mert kegyelmek igé örül és, dicsek-
dik a' mélységes és mésterséges szókk-
bé-polázott, s' hálózat dolgoknak (m-
neműek e' könyvben le-tétetnek) me-
értésében, és azokból ki származó kegyes-
ségnek gyakorlásában: Akar-is illyé Istenes-
ményeiket tractalo, s' fejtegető műkáknak
világra való jövése által dicséretes és hal-
tatlan emlekezeter szerzeni magának, Psa-
112. 6. nem e' világi külső héjában val-
dolgok által, mellyek csak a' testnek gy-
korlására és gyönyörködtesére valók, en-
nek penig meg-szerzésére semmit nem
használnak.

Ez okokra nézve azért méltán ajánlhat-
kegyelmeknek e' munkát mostani ki-bo-

csátá

csátásában. Vegye azért kegyelmek túl-
lem jó-szível, kegyes indulattal és buzgo-
örömmel: Es Patrociniuma alatt minden
irigyeknek s' patvarkodoknak mardosáfok
ellen keresztyéni kegyessége szerent oltal-
mazza. Adgya a' mennyei Ur, hogy elhes-
sen kegyelmek velle az ő dicsőségére, lel-
kének idvességére, sokaknak használattyára.

Tegye egyebek előtt-is foganatosá, hogy
e' világnak siralmas pusztságán való bujdosá-
fokbá, az Anyaszente gyháznak szolgálattya
által a' mennyei igazságnak mezején legel-
tervén, egyenes uton ama' mennyei Cana-
hánra juthassanak, s' örökké meg-boldo-
gulhassanak!

Irád Debreczenben, a' Szűznek szü-
lése után, 1692-dik esztendőben
Karácson havának utollya felé.

Kegyelmeknek holtig magát ajánlo, és
szíves szolgálattya kötelező
Jo-akaroja.

DEBRECZENI KALOCSA JANOS.

Néhai Kecskeméti *Reformata Ecclesiának*
Tatinoja, mostá penig Nagy-Bajoni Eccl: Lelki
Pásztor és a' Debreczeni TRACTUSNAK
méltatlan Seniora.

[c4]

A' KE-

A'KEGYES OLVASOHOZ.

KEGYES OLVASO. Hogy e' munkának mivolta, dispositioja, rendi, és usulja felől jól ítélné, im ezeket adom előadva.

I. E' magyarázatok nem arra valók, hogy egyéb tudósnak, e' könyv körül való értelmes elmélkedéseket, kárhordtasák és csufolják; hanem hogy az Authornak elméjéi ki-adgyák, és Istennek vélt közlői ajándékai ki-mutassák. E' munkában pedig nem a' Magyar fordítást követem; hanem az Authorét magam a' magyarázatok az Author fordításának szavait követem. Ki fordítását (a' mint az Olasz nyelvnek Idioma mustja, avagy tulajdonsága engedte,) nagyobb részent, maga' főshoz, avagy a' Sidó betűhöz intézte. Ha hol másképpen esett, a' nyelvnek tulajdonsága hozta. Es oly helyen, inkább kell a' dologra, mint a' fordításra vigyázni. A két első részek pedig azoknak a' titkoknak, mellyek több részekben vadnak, és is hasonlatosságok, s figuratások által bővebben magyaráztatnak, mint edg rövid summája. E' könyvben, mindenek teljességgel dultatokkal, mellyek, a' mint hogy az elmét, úgy a' egymást szeretőknak nyelveket, néha ide, néha amoda ragadgyák. Tirin.

Az Allusiók pedig igen bűvek, mellyeket per similitudinem & figuratē kell érteni. Mit figurallanak pedig, a' magyarázatok ki-adgyák. Példának okáért,

cap. 2. 14. Vagyon allusio a' galamboknak rendes szokásokra, kik a' fel-rezzentés után le-fzálván lyukakra, és magas helyeknek haladékira fogják magokat.

Es azon részben v. 9. Vagyon allusio a' régi nagy rendeknek szokásokra, kik Palotájoknak rostélyos ablakiról magok mulatása közben alá néznek vala, és magokat mutogatják vala mint, Jud 5. 28. 2Reg. 9. 30. Lásd ennek realis applicatioját. Psal. 33. 14.

II. A' versekre való magyarázatokat az Author, per modum Commentarii, és in genere törté, úgy hogy sok helyeken, csak Paraphrastice, avagy Summás értelem szerént vagyon; De én a' közönségesből, rendelt a' szókra szabtam, nem annyira kérdések szerént mint Theticé, a' mint a' szók folynak. Ugy hogy, noha az Interpretationak Substantiája, avagy valósága, az Authoré de a' Dispositionac formája, az a' közönséges értelemnek, a' szókra és Phrasélekre való alkalmaztatása, és illetése magam industriájából vagyon. Es így, a' minémű habitust vagy ornatust ebben visel, magamé.

III. A' magyarázatokat igen hosszús, és messeséggel egyben szűtt font szókkal, sem pedig cifra, cikornyás, tarafarás, és piperés beszédekkel nem törttem; hanem, mind a' magyarázatban, mind a' Praxisban (a' mennyire lehetet,) a' szónak rövidségét és simplicitását követtem. Előszó azért: Mert tudtam, hogy az igazság és az igaz kedvesség, nem a' szók ékeességében; hanem a' dolognak értelmében és valóságában áll. Másodszor: mert az ilyen füleket csiklandoztató szókhoz eleint fogva természeti hajlandóságom nem volt;

sőt azokéul igen irasztam. Harmadszor: mert szé-
s gyönyörű dolognak tartottam mindenkor, a' nagy
melységes dolgoknak, együgyűképpen, rövideden; de ér-
telmesen és könnyen való ki-fejezését és ki-mondását.
Mert valaminémű hasznos, épületes, ékes, kedves
és unadalom nélkül való, a' szép rövid és rendes tan-
ítás: szinte meg ollyanok, az olvasásra ki-adattatott
rövid, rendes; de értelmes írások, és rövid magyar-
zatok, kiválképpen a' Szem írásra, melyet (a' Szem
Léleknek czéllját, és a' hitnek ágazatit követve)
Rom. 12. 6. önnön magából kell világosítani, és nem
boszszú, keréngő boszdekkel homályosítani: Hogy így
az emberi elme-is, (a' ki magában elég homályos
rompa,) ne nehezítessék; hanem inkább segittessék,
a' dolognak valóságos meg-értésében, általab és kö-
nyeb uton igazgattassék.

IV. A' magyarázatokat, latè diduculhattam vol-
na, mint nébul meg-mutattam próbául; de meszt
terjedett volna. A' hol kívántatik, az éles elme,
többiben-is meg-cselekedheti. A' hol a' magyarázat
és Praxis boszszúnak linczik, contrahalhatni, meg-rö-
vidíthetni, vagy némely részét más időre hagyhatni a
tanításban. Az allusiokat, a' mint lehetet meg-mutat-
tam és a' magyarázatok után, nagyobb részént Paraphra-
sist avagy Summás értelmet töttem.

V. A' verseket részekre nem osztottá: 1. Mert forma-
lis Prædikaciokat írni nem akartam, és a' Biblica Me-
thodulra inkább néztem. 2. Mert a' ki a' szövegeket
erejét, a' dolognak valóságát és a' versekre való magya-
rázatokat jól meg-tekintheti, és a' Caputoknak generale
Argu-

Argumentumit meg-szemléli, magátul-is (kinél I-
stennek arra való ajándékocskája vagyon) el-osthattya-
a' verseket.

VI. A' Praxisban, sok helyeken a' Probáló avagy
Fundamentumok okok, a' tudomány fölöt azt állatták,
hogy úgy vagyon, és nem miért. Azért: 1. Mert
(rövidségnek okáért) a' textuson kívül a' tudománnak
valóságát, az okokban akartam ki-adni és meg-mutat-
ni. Gondoltam-is: (a' mint a' tudosok helyesen tar-
tyák,) A' mi a' írásban edgyütt igaz, másutt-is igaz;
Igy ha a' tudomány a' textusban edgyütt a' fel-tétel szé-
rent úgy vagyon, másutt-is úgy vagyon. 2. Mert nem
minden dolgokat vizsgálhatni e' szón, miért: mert sok
dolgok, az Istennek jó terzésén, és ki-jelentésén állanak,
és azokéul függenek. Elég sokszor, ha a' dolgok úgy
lenni meg-mutathattya ember. 3. Mert a' tudomány
fel-tételének módgya szerént, e' kettő hogy úgy légyen,
és miért, sokszor coincidalnak. Mindazonáltal, az
okos elme, magokból a' Probáló okokból, az okokat, sok
helyeken másképpen változtathattya.

VII. Noha a' Tanító halzon, az Oktató, avagy
Igazgató halzontul, természet szerént, és némely te-
kintetekre nézve meg-külmböztetik; (mint tudosan,
nagy elménű, értelmes, és tudos SZILAGYI MARTON
URAM az ő Bigájában meg-mutattya,) mindazonáltal
a' már be-vitt szokás szerént, sok helyeken az Oktató
halzon, Tanító halzonért vétetetik. Mert oktatni,
tanítani, igazgatni, a' Magyar nyelvnek tulajdonsága
szerént, sokszor mind edgyek.

VIII. E' munkában, több jeles tudosoknak-is elmé-
ikkel

jekkel éltem, kiknek munkájakat consuláltam, és sok helyeken értelemeket le is tölttem, hogy a' K. O. az A-uthoréval conferálván, válaszfizra rationabiliter a' mellyiket akarja. Es a' Szent Léleknek czellyához, mellyiket közeleb járulónak esmérni lenni, kövesse azt, és ilyen velle. A' Praxiloknak csinálásában pedig utat mutattam, ha szinte nem minden versék után- is: de nagy részében. En a' jeget el-törttem, te gázoly után- nam, az az: köves engemet, hogy legyen néked is valami munkád a' többi mellett.

IX. Hogy a' Szent Írási bizonyításokban, sok helyeken szűk voltam, és punctatim mindenikre locufokat nem írhattam; hanem leg inkább a' közönségesebb dolgokra, innen lott:

1. Mert sokra terjett volna. 2. Mert inkább siettem és vigyáztam föl tölt czeleom szerént a' texus magyarázatának meg-fordítására és rendben szabására, mivel az életem igen rövid.

3. Mert másoknak magam után, munkát és industriát akartam hadni. A' ki a' szent írásban versatus, a' hol szűkséges, locufokat kereshet a' dologra. Elég nagy segítség erre Ravanellus, in Bibliot. Sacra.

X. E' könyvnek Titulufsát ISTEN AJANDEKAVAL VALO KERESKEDESNEK neveztem, mert az Úrnak parancsolattya szerént, Luc. 19. 13. éltem e' Magyarázatokban, és kereskedtem azgal a' girával és talentummal, mellyet, az én Úram Jesus Christus én réám- is bízott volt. Es noha igen humilis, simplex, méltatlan, edgyügyű és alá valo edényben öntötte volt az ő kegyelmét; mindazonáltal bízom és remémltettem,

hogy

hogy jó igyekezetemben mellettem létszen, és az ő erejét az én erőtelenségem által el-végezi, 2Cor. 12. 9.

XI. Mivel e' könyvben sok helyen, a' Vö-Legény Christus beszéll az Anyaszentegyházal, és az Anyaszentegyház a' Christussal, hogy az Ecclesiának, vagy Anyaszentegyháznak nevezetiben, és e' nevezetnek értelmében meg ne akadgy, vagy ne tévelyegj, im ezeket rajszoltam-le kedvedért, mellyeket jól észben kell venni, és meg-kell tekinteni akarkinek is:

Az Anyaszentegyháznak avagy Ecclesiának nevezeti, vött eredetét ama' Görög szótól, Ἐκκλησία, és a' Simplicii καλιώ.

Az Ἐκκλησία, annyit teszzen, mint evoco, az az: se-paro, legrego. Kt-hívom az az: Ki-választom, ki-ba-kasztom: Mert az Istennek Anyaszentegyháza, e' világól ki-hivattatott, az az: ki-választatott és ki-szaka-sztatott, Joh. 15. 19. és 17. 16.

A' Καλιώ Simplex, annyit teszzen, voco: Hívom, el-hívom: Mert az Isten, az igének prädikállása által hívja, el-hívja, edgyben hívja, és a' Sacramentumoknak ki-szolgáltatása, a' léleknek és a' szeretetnek köt-le által, az ő tagjaiban coadunállya egyben szerkezeti, a' szentek edgyeségének gyakorlására. Innen mondatik Coetusnak, Gyülekezetnek. Az ő szélesége és kiterjedése szerént pedig Közönségeknek.

A' közönségesebb el-osztás szerént, melly, az ő minéműségéből vétetett, az Ecclesia, avagy Anyaszentegyház két fele: Igaz, avagy hamis és tévelygő.

Az igaz Ecclesia az: melly valósággal, az az: az igazságnak igazán valo professioja, vallása, és Isten szerént

szerént való igazgatásnak rendi szerént Ecclesia. A' penig az, melly a' fundamentumot minden részeiben, a' Sacramentumokat, a' Christus rendelése szerént, és az Egyházi fenytéket megtartja.

A' hamis Ecclesia az: melly nem valósággal, hanem csak pusztá nevezettel, és az embereknek vélekedése szerént Ecclesia. Mint az Eretnekeké, tévelygők bálvány imádoké, &c.

Az igaz Anyaszentegyház arra a' részre nézve, melly az Egben vagyon Triumphánsnak, Győzedelmeskedőnek mondatik: Mert az, e' világi pálya-futásán, a' Christus Jesus ereje által, az öröögön, e' világgon, és a' testen győzedelmeskedett. Most is az Egeken az Angalokkal győzedelmeskedik, és a' fel-támadásán teljes győzelemre jut. Altit. in Prodrom.

Arra a' részére penig, melly e' világon vagyon, Militánsnak, Vitézkedő Anyaszentegyháznak mondatik: Mert e' világon, az ördög, a' test, és e' világ ellen vitézkedik, és tusakodik. Erről a' Vitézkedő Anyaszentegyházról vagyon nagyob részént szó e' könyvben.

E' penig gondoltatik: I. Vagy belsőképpen, az az belső állapottya szerént. Es így szép, Plal. 45. 14. Avagy külső képpen, az az: külső állapottya szerént. Es így fekete és barna, Cant. 1. 5. 6.

II. Gondoltatik: Vagy belső társaságában, vagy külső társaságában. Belső társaságában csak hívek vadnak, az az: választottak, hitű néha kisebb számban, néha nagyban, és meg-meg-ajándékoztattak, meg-igazítottak, meg-szenteltettek, Esa. 60. 21. hanem Actüs-is, a' Deltinatione mindenkor. Külső társaságban, bűn

eriták, színes és ideig való keresztyének-is vadnak, Matth. 13. 26. 47. 48. Belsőképpen e' láthatatlan, Rom. 2. 29. Nem lstenre nézve, mert mindenkor tud-gya, s' láttya kicsodák az övéi, 2Tim. 2. 19. hanem mi réánk emberekre nézve, 1Reg. 19. 14.

Külső társaságában látható: mert ennek igazságos valló tagjai, mint emberek láthatók.

Ez az igaz Vitézkedő Anyaszentegyház, némelly tekintetek szerént, ismét osztatik: Közönségesre, és rélzenként valóra.

Rélzenként való, a' menyiben ennek tagjai, nem mind együtt; hanem részenként, és külön-külön való bizonyos helyekben vallják az igaz tudománt, a' Sacramentumokkal élnek, és az igaz tudományhoz engedelmességet mutatnak.

Közönséges penig: 1. A' helyekre nézve, mert e' föld kerektségében széllel el-terjedett, és el-hintetett: Es sem mi egy bizonyos helyhez, Országhoz, és tartományhoz nem köttetett; noha az Apostoloknak ki-írlása előtt, valamivel szorosabb határral véttetett volt környül.

2. Az emberekre nézve, mert az egész emberi nemzetégből, ugymint: mindenféle embereknek neméből, mindenféle nyelvből, igazatból, és népből gyűjtrögettetik, Esa. 2. 2. 3. Mich. 4. 1. 2. Apoc. 7. 9.

3. Az időre nézve, mert minden időben volt; noha néha kisebb számban, néha nagyban, és meg-ma-rad minden időben világ végéig, Esa. 33. 20. és 59. 21. Matth. 28. 20. Ugyan-is a' Christus mindenkor volt és élészen-is az Ecclesiának, Feje, Királya és Papja.

Hát az Ecclesia is léfzen és meg-marad mindenkor.

De mondhatsz: Abrahámnak nemzetsége közö-
el-hivatala előtt, semmi igaz Isteni tisztelet nem volt.
El-hivatala után-is csak ő maga volt. Hát avagy csak
az ő idejében nem volt ez az Ecclesia, és így nem ter-
jedett-ki minden időre.

F. Vaj volt, az igaz tudománynak fundamentom-
ra nézve mert hivatala előtt-is, az igaz Isten felől való
tudománynak fundamendomit meg-tartotta, noha
hozzá egyeledett babonassággal meg homályosított
volt. El-hivatala után-is nem csak maga volt Abra-
hám, Istent igazán tisztelő; mert Melchisedek-is az
időben élt. Ki volt a Magaságtól Istennek Papi-
Voltak hát Abrahámon kívül-is Istent igazán tisztelő.
Mint Melchisedek, és azok, kiknek ő Papija volt.
Az ő idejében-is volt hát Ecclesia. Alsted. in Prodr.

A' Vitézkedő Anyaszentegyház, vagy ő Testametu-
mi, vagy Uj Testamētumi, Az ő Testamētumi vagy
törvény előtt volt, vagy a' törvény alatt, A' törvény előtt
a' Pátriarchák idejében. A' törvény alatt, a' Prophe-
táknak, Biráknak és Királyoknak idejébe. Az Uj Testa-
mētübá, vagy az Evangelium alatt mind világ végezet-
táig.

NB. E' Könyvben, a' Vitézkedő Anyaszenteg-
yház, az ő igaz tagjaival és az ő bének lévő ajándékokkal
kegyelmekkel együtt hozatik-bé. Es mint az Isten
Christusnak igaz Mátkája úgy gondoltatik A' Chris-
tus-is, e' tekintet alatt szól és beszél az Anyaszen-
tegyházról, és felőle, és a' szerént commendálja e' köny-
nek folyásában.

XII. Meg állapodott időmben-is munkálkodni
e' könyv

e' könyv körül; de leg inkább akkor, mikor hanyat-
lani kezdtem:

1. Mert e' könyv, a' szent Írásban forgott, és jól
gyakorlatotott elmét kívánt, mind a' Dispositiora, Ap-
plicationa, s' mind pedig a' Praxisra nézve.

2. Mert akartam hogy az íffüi indulatok az időnek
folyásával együtt benne meg-erőtelenedvén és meg-ol-
dokoltevén, a' könyv nagyobb szentséggel tractatának
tüllem, és illendő becsüllet tétellel illetetnek, a' Sídók-
nak szokások szerént: Kikennek olvasására, senkit e-
téb nem bocsátották; hanem 30. esztendő-korában:
hogy az íffüi elme által meg ne mocskoltatnék, és
valami külső világi kívánságokra ne fordítottatának,
ebben lévő Istenes, szent, és mélységes Titkok.

3. Mert íffüi időmben, egyéb dolgok körül kellett
magamat gyakorlanom, mellyekkel ez időre prapara-
tam magamat Isten akarattjából.

Hogy pedig elég ki nem jött; hanem mintegy mólso
végem felé, ennek-is, nem kicsiny okai vadnak:

1. Mert nem egy-házomban, egyigában, minden-
felben szakadás nélkül; hanem közben-közlen, egy-
szer-is mászor-is fordítottam és tractáltam e' könyvet.
Rész szerént, az időnek ellenséges és változó volta mi-
att; rész szerént, a' sok futás, szaladás miatt. Ugy
hogy, sokszor csak le-töttem, és sokáig fel nem vettem:
együtt-is, másut-is rejtettem és dugostam. Rész
szerént pedig, a' fenn forgo fegyvernek-is kegyetlense-
ge miatt. Mivel igen igaz itt a' mint egy Tudos
Hycronimusból mond, in salutatione ad lectorem:
Ravanel.

Mikor a' Polgári társaság, és az Anyaszentegyház keménnyen izorongattatik: a' fegyver és had erőltet kegyetlenkedik és dühösködik: akkor sirálnak és kelegésnek ideje vagy inkább, mint irátnak. E olyankor, még ama' nagy mély tudományu emberek-is, az Isteni tudományban való mélységes dolgoknak irására tunyábbak és alkalmatlanabbak, előtör forogván az Anyaszentegyháznak izomoru ábrázattya.

2. Meg-késleltettek ebben, különb-külömbféle alkalmatlanságokra tartozó munkáim-is; melyekre, különösen a' szellem szerént okos vizsgálással gondot kellett vennem. Sokszor pedig el-vetett mellette, a' sok idejüknek reám való szállítás, rajtam való töpörgetése, ezekből származott nagy kedvetlenség. Melly, sokszor úgy meg-nehezédet rajtam, hogy csak el-hadtam magamat, és kész voltam mindenekről le-mondani, a' munkát-is quoquomodo suppressálni. De az Úr, a' Lelke, meg-birtelen fel-gerjesztett, melly, olyan bennem, mint az én csontaimban rekedett tűz.

3. Mert sokat háltaltam és disceptáltam, hánta vetettem elmémet, a' mostani időben élő emberek gonofságok és irégységek miatt, ennek ki-bocsátása miatt, mert a' mint egy tudós szól: Annyira jutott most dolog, hogy ki-ki az ő maga fajzattját csudálva másoknak pedig munkáját, ámbár jeles és szép re-des legyen-is, meg-veti és meg-guggollya.

4. Mert midőn e' munka kész volt-is, illendő trónus eléb nem találtatott, a' Mennyeiektől, és

Isten dolgainak szellemérül el-idegenedett, és meg-hidegedett, embereknek rendiben. Mert a' kiknek a' farságok alá Isten elegend adott-is, sokan azok közül magok testének ékesgetésére, biztatására, és e' világi el-mulando dolgokra inkább költik, mint a' lelkiekre, és halhatatlan emlékezetnek szerzésére.

K. O. Ezek felől akarálak végedet tudostani. Adgya az Úr, hogy míg élsz, e' világnak sitalmas pusztájából az Anyaszentegyházzal edgyütt, Cant 2.6. szível indulattal ottan-ottan fel-emelkedhessél az Eg felé, hogy véle jövődöben tellyes tökéletességre juthass, és meg-is boldogulhass!

Légy egészében, és én értem, a' te Lelkednek javára, és hasznára igyekezőért, az Úr előtt könyör-gésedben szívessen törekedni meg ne szűnnyél!

